

Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2013. — С. 88 – 92.; Сидоренко 1980: Сидоренко Г. К. Від класичних нормативів до верлібру. – К.: Вища школа, 1980. – 182 с.

Олеся Мединська, к.філол. наук (Тернопіль)

УДК 821. 161. 2 -31

ББК 84. 4 (УКР)

Жанрово-композиційні інваріанти роману-хроніки Валерія Шевчука «Тіні зникомі»

У статті простежено жанрові пошуки письменника, проаналізовано сюжетно-композиційну структуру роману-хроніки Валерія Шевчука «Тіні зникомі». З'ясовано, що новим у композиції твору є міжжанрове поєднання науки й белетристики.

Ключові слова: роман-хроніка, жанр, сюжет, композиція, структура, наратив, компаративні паралелі, ретроспекція, іронія.

Medynska Olesia. Genre and composition invariants of the chronicle-novel «The Fading-away Shadows» by Valerii Shevchuk.

In the article the genre quest of the writer has been traced, the plot and composition structure of the novel-chronicle «The Fading-away Shadows» by Valerii Shevchuk has been analysed. The study revealed intergenre diffusion of the novel. The text itself combines belles-lettres, historical document, pamphlet, and scientific research. The absence of typical for prose story development is the original in the composition of the novel. Obligatory story elements, climax in its usual expression are absent.

Keywords: novel-chronicle, genre, plot, composition, structure, narrative, comparative parallels, retrospection, irony.

Роман-хроніка «Тіні зникомі» постав як художній інваріант творення знаменитого памфлета «Історія Русів», маємо, отже, своєрідну семантико-естетичну дистопію, коли жанрово-естетичні особливості одного твору інспірують їх аналогію в творі-«дублері». Характеризуючи естетику «Історії Русів», В. Шевчук наголосив, що в ній, «...маємо не так містифікацію, як своєрідну химерну, шифровану барокову гру»[Шевчук 1991: 25]. У стилі такої гри письменник творить ідейно-естетичний простір «Тіней зникомих». Сюжет і проблематика відтворюють собою не тільки версію творення «Історії Русів», а розпросторюються на

всі найголовніші події, описані в цьому творі і відповідно трактовані в руслі національної пристрасної заангажованості світогляду невідомого автора. Естетика «Тіней зникомих» має багато спільного з «Історією Русів»: її патріотичний пафос, художню галактику мислення, тлумачення історичних подій з позиції модусу національного, використання барокових структур, фольклорних елементів тощо.

Українська історія у всіх її філософських вимірах, морально-етичних екстремах постає в «Тінях зникомих» на загальнолюдському тлі, проростає завдяки майстерності письменника, філософському способові його мислення в сучасність, говорить мовою сучасних проблем, нагадує, вчить. Це відбувається завдяки тому, що автор в історичну основу роману поклав власні наукові дослідження маловідомого періоду зародження нового українського Ренесансу в кінці XVIII століття, в контексті якого постала знаменита і загадкова «Історія Русів». Письменник зважився на цікавий і оригінальний жанр – створив художню версію власної гіпотези авторства цього твору. Змалював для цього широку художню картину історичних подій через долі образів-персонажів, життя яких наповнив у своєму звичаї переконливою і цікавою конкретикою. Саме «Історія Русів» має найбільший вплив на жанрово-естетичний простір роману.

Твір, отже, має ознаки історичного роману за класичним визначенням цього жанру. Щодо проблематики, мислительної наповненості роман є історико-філософським. Елементи ірраціонального в ньому являють ознаки українського химерного роману. Беззастережно можна віднести його до інтелектуального жанру й знайти ще ряд традиційних ознак. Але в цілому за своїм жанром роман є абсолютно оригінальним явищем, яке потребує глибших досліджень.

Як зазначає В. Шевчук, «Тіні зникомі» – «незвичайний тип історичного роману в українській літературі. Це сімейна хроніка одного з українських родів»[Шевчук 2002: 2]. Як стверджує письменник, причина поширення цього жанру – «в нашій багатолітній бездержавності, бо істина загально визнана: нема держави, нема й славетних родів. Чи не тому представники глибоко закорінених у минулому родів, так часто ішли на службу

тій державі, яка їхньою землею володіла: пристосовувалися, щоб утриматися й існувати, а тим самим опосередковано прирікали себе на загибель»[Шевчук 1993: 18].

Виходячи з визначення Р. Гром'яка, хроніка – це літературний твір, у якому послідовно «розкривається історія суспільних чи родинних подій за тривалий проміжок часу»[Літератур. словник-довідник 1997: 726]. Відношення критиків до хроніки неоднозначне. Із усіх внутрішніх різновидів, композиційних структур історичного роману форма хронікальної розповіді, на думку В. Оскоцького, є найменш придатною для письменників, оскільки надто великий у ній «тиск документальної стихії, і не кожен у змозі встояти перед ним»[Мишанич 1986: 56]. Частина дослідників схильна до думки, що визначальною у хроніках є обумовленість дії історичною та політичною проблематикою, національно-історичною тематикою і монархічною тенденцією, інші беруть за основу сам підхід автора до матеріалу. На думку Д. Наливайка, визначальними рисами історичних хронік є, насамперед, їх насиченість політичною проблематикою, чітко окреслений «державно-історичний» сюжет і, по-друге, «обмеженість автора у поводженні з фактами, які не допускають значних відхилень від реальних історичних подій» [Наливайко 2004: 12]. Дослідниця Н. Ніколаєва зазначає, що головним для сімейних записок є «зображення історії сім'ї, що охоплює кілька поколінь... і показаної в аспекті приватного, сімейного, домашнього життя» [Ніколаєва 2004: 76].

Прикладами цього жанру є «Повчання Мономаха дітям», «Повчання внуку» М. Бонячківського, «Сказання про дідів» Ф. Іскрицького, «Посвідчення» Г. Полетики, «Літописні записки» П. Мовчана, «Старовинні замітки про рід Горленків» І Квітки, «Стороженки: родинний літопис», записаний М. Стороженком, «Сімейна хроніка. Записки А. В. Кочубея», «Люборацькі» А. Свидницького, «Слово і діло» В. Пікуля, «Травницька хроніка» І. Андрича, «Останній похід короля» І. Корбача, «Вербівчани» А. Іщука, «Сестри Річинські» Ірини Вільде.

Отже, щодо жанрового означення роману «Тіні зникомі», то це типовий роман-хроніка в новелах. У художній практиці автора цей жанр має попередні аналоги. Весь його текст – це

своєрідна хроніка життя українства в минулому й – найголовніше – в сучасному, яке так глибоко, різносторонньо, в багатстві реалій та філософському осмисленні часу не змалював ніхто. У жанрі роману в новелах створено письменником один із найбільш ранніх його творів – «На полі смиренному». Практика новелістичної композиції, достосована автором у попередніх творах («Привид мертвого дому», «Роман юрби», «Зачинені двері нашого «Я», «Стежка в траві» та ін.), таким чином, набуває в романі «Тіні зникомі» оригінального інваріативного характеру.

Однак, окрім історико-побутового тла, роман-хроніка «Тіні зникомі» являє психоповедінковий інваріант. На рівні філософської рефлексії цей інваріант, визначаючи архетипи сприймання, набуває назви «душа народу», семантика дискурсу якого передбачає моральний і етичний абсолютизм, який дозволяє народові зберегти самототожність.

Унікальний за тематикою і жанром, твір В. Шевчука сублімував у собі найкраще зі світоглядних шукань та творчих набутків. Люди малі, звичайні, виростають тут до універсального відчуття не тільки себе, але й світу в абстрактному його розумінні. Це дідичі – еліта України, світ для яких уже не безпредметна просторинь, а насамперед власний дім і вітчизна.

Роман-хроніка «Тіні зникомі» – багатоплановий, багатоаспектний, має складну зовнішню і внутрішню структуру, в якій метафізичне і реальне, сучасне, минуле й давноминуле гармонійно когерують. Розгорнутий у історичному дієгезисі, він сягає вершиною сучасності, проходячи через душу автора – нашого сучасника. Естетичної струнності йому надає наскрізна, проведена через зовнішні ситуації і внутрішню духовну лінію героїв єдина монументальна в своєму задумі проблема – національної самодостатності, гідності українців, збереження родового і етнічного коду. Задум реалізовано через дихотомійне поєднання сюжетної колізії з духовно-мислительним її наповненням.

Така композиційна дихотомія не розмиває струнності роману, а тільки увиразнює головну ідею. Автор творить наскрізну оригінальну художню модель національної самоідентичності правдиво і переконливо, будує дієгезис у адекватному хронотопі, в сув'язі подієво-ситуативних елементів і

внутрішніх роздумів автора. Оригінальним у композиції твору є відсутність типового для прози розвитку фабули. Тут немає її приписових елементів, насамперед немає кульмінації в звичному для неї виразі. У розлогіму відрізку історичного періоду є свої злети й періоди «затишку». Вони пов'язані насамперед із долею героїв.

Розділи побудовані в жанрології «роману в новелах». У кожному діє котрийсь із персонажів. Оскільки вони кривно споріднені, то тут наявне складне взаємопереплетення подій. «Голос автора» веде читача цим химерним плетивом, тримає в руслі головної думки, підкреслює важливість долетворчих моментів у житті героїв. Це вдосконалене новелістичний жанр, творячи його інваріант.

Оригінальність композиції твору в тому, що назви п'яти розділів починаються висловом «хліб життя» і під його кутом зору окреслюються життєписи героїв: Йоасафа («Глава 6. Хліб життя. Йоасаф»), Андрія («Глава 7. Хліб життя. Андрій»), Григорія («Глава 8. Хліб життя. Григорій»). Так само вимірюється і життя батьків героя: Михайла («Глава 10. Хліб життя. Михайло») і матінки («Хліб життя. Матінка2»). У цьому простежується зв'язок з бароковою літературою.

Особливість сюжету і цілком новаторський підхід до його організації в тому, що в ньому долі живих і мертвих тісно переплетені. Композиційно проблема безперервності і єдності життя живих і мертвих виразнена послідовністю глав. Після двох перших, де прояснено інтенції й дії Теодосія Темницького, йде глава «Склеп». І тільки після неї постають сюжети-картини життя роду Темницьких, що вже минулися: Петра Григоровича, Йоасафа, Андрія, Григорія. Образи-картини батька Михайла і Матінки автор уміщає після історичної довідки (Глава 9) про рід Темницьких. Ця своєрідна ретардація композиційно виправдана не тільки тому, що оповідь піде про моральну трагедію батька, але й для особливого виокремлення постатей, дорогих і рідних героєві. Характерно, що для живих Темницьких не відведено окремих розділів. Їх діяння наскрізно вплітаються в розповідь автора про покійних, так чи інакше позначаються на долі й чинів живих. Таким чином, письменник у наскрізній

композиційній лінії творить художню іпостась ще однієї важливої думки: про вічну безперервність духовного.

У композиції і сюжеті роману, не дивлячись на зверхню розгалуженість і багатовекторність сюжету, – нема нічого непродуманого, що не працювало б на розкриття його проблематики. Так, найбільше місця ще живому і енергійному примножувачеві дібр Івану Михайловичу відведено в главі 4 («Склеп»), де йдеться про покійних. На тлі несамовитого в прагненні збагачення Івана Михайловича світлою виглядає постать недавно спочилого Петра, хоч сам він в останні роки мучився марнотою прожитого на військовій службі в чужій державі життя.

Першою з черги главою, де розпочинає головний герой свої «хроніки» після тривалих пошуків перерваних зв'язків стоїть глава 5, в якій ведеться розповідь про засновника Лісовичів. («Місце під сонцем. Петро Григорович»). У невеликій за обсягом главі письменник передав весь життєвий шлях людини справді ренесансного розмаху, що зуміла серед лісової пущі заснувати Дім життя для цілого роду. Цей, по суті, політичний вигнанець, сирота почав свій шлях з порожнього місця, а закінчив багатим дідичем, главою великого роду. Письменник не осуджує, а лише мудро констатує, що в турботах про «хліб життя» Петро Григорович не мав часу розмислити над поживою для духу, що занедбав заповіт і справу батька-мазепинця. Винними бачить автор і обставини, в яких перебувало все українство, приречене виживати.

Вагому роль у композиції має обширна, вміщена в главі 9 «Історична довідка до описаних подій у родинній хроніці Теодора Темницького». Це своєрідний науково-публіцистичний коментар, що тісно «прив'язує» дію роману до епохи, пояснює маловідомі факти з позиції нового історизму. Науковий характер мають численні авторські примітки, без яких необізаному читачеві багато подієвих аспектів історичного характеру були б не завжди зрозумілими. Увиразнюють сюжет і є органічним елементом композиції стилізовані малюнки (можливо, й достосовані до фабули оригінальні зразки) колишнього та нового герба роду Темницьких. Деталі тлумачить сам герой, пояснюючи, чому на пізнішому з них з'явився двоголовий орел як

честь/ганьба роду. У додатку до книжки – автентична тогочасна карта Малоросії, коли вона мала ознаки самостійної адміністративної одиниці. Велика громадянська сміливість укладача карти свідчить про живе коріння патріотизму.

Важливим елементом композиції є те, що главу про матір («магінку») – берегиню роду – вміщує автор останньою, дає йому назву «Хліб життя», закінчуючи цитатою з Овідія: «Усе змінюється, але нічого не гине»[Шевчук 2002: 288]. Після цього вже тільки заключна глава-висновок – «Ліс дому», де йдеться головним чином про реалії, пов'язані з життям героя.

Вміщено також на сторінках роману портрети деяких історичних осіб: І. Мазепи, П. Полуботка, Д. Апостола, В. Капніста. Вони не просто увиразнюють текст, а також несуть смислове й композиційне навантаження. Так, тогочасний портрет Мазепи вміщений саме в главі, де ведеться розповідь про діда, що має матеріальні претензії до Махіавеля.

У сюжетних вкрапленнях роману-хроніки «Тіні зникомі» автор часто вдається до історичних ретроспекцій, з яких постають ці факти в конкретиці долі членів родини Темницьких. Так, прадід Теодосія був серед конфідентів Івана Мазепи, виконував цілком таємні доручення і в цій службі загинув, а дід Петро Григорович вже своїх синів свідомо віддавав у військову й канцелярську службу. Сам він, потративши чимало сил, зрозумів, що не може, як син проскрибованого, розраховувати на царські милості у вигляді вигідної служби, тому придбав подальше від недремного ока, в лісах на межі з Литвою шматок землі і почав у неї вкорінюватися. Вдавав, що не схвалює батькового чину, але потай зберігав його папери, надійно їх заховавши від стороннього ока. Серед нихТодось знайшов лист діда невідомій особі, де писалося: «Чого досяг мій батько, палко люблячи батьківщину і поклавши за неї своє добре ім'я та голову, цілком забувши про добробут власної родини? Як конфідента Махіавеля (Мазепи) його діяння пожер час, могила бозна-де, маєтків не залишив, родину покинув напризволяще»[Шевчук 2002: 71]. Згодом же виявиться, що ці виказані нарікання були тільки для показу, зі страху перед можливою перлюстрацією листів, бо насправді в тайниках будинку, саме за своїм портретом, дід зберігав конфіденційні папери свого батька: копії листів Мазепи до

польського короля Івана III Собеського про можливе відновлення союзу на основі Гадяцького трактату, конституцію Пилипа Орлика і його ж «Вивід правУкраїни» та «Маніфест до європейських правителів». Були тут і звертання самого діда до Довгорукого, Остермана, цариці Анни, Потоцького, російських резидентів у Варшаві про повернення відібраних у прадіда маєтків: «з численними юридичними покликами на закони», зокрема на подарованого гетьманом Данилом Апостолом «Литовського статута». «Але всі ці велетенські заходи не дали результату. Своїм рішенням сейм визначив, що Темницькі не мають права на маєтки предків, бо були дисидентами, покинули Польщу і перейшли на службу до Росії» [Шевчук 2002: 73]. Тож Петро Григорович повинен був служити, особливо коли помер гетьман Апостол, чоловік тітки Юліани і його покровитель, а маєтки гетьмана перейшли в царську казну. Тому кинувся у вир воєн і служб як єдиної живості досягнути належного суспільного статусу й забезпечити матеріальне існування. А коли вже зміг почати будову гнізда – залишив царську службу. Енергія і життєва сила традицій сприяли тому, що серед дібров і віковичних пуц дід вибудував Лісовичі, які невдовзі стали селом. Ведучи оповідь про діда Петра, автор у дієгезисі розпросторує долю великого роду Темницьких протягом тривалого історичного хронотопу.

Вагомим композиційним елементом роману-хроніки «Тіні зникомі» є сповіді героїв перед слухачем або власним сумлінням. Іноді це не слова, а дії чи ситуації, коли письменник ставить персонажа в необхідність спокути. У центрі – прозріння Петра Михайловича Темницького. Його устами В. Шевчук говорить страшну правду про трагедію українців, хліборобів і будівничих за ментальністю, які, хоч і несамохить, але служили чужій державі в її загарбницьких війнах, за що мають нести покару. Мотив трагічно запізнілого прозріння й каяття передано образом мудрої й доброї людини, Тодосевого брата Петра, який записав: «...вимолюю в Бога із каяттям прощення, але не відаю, чи він мені його подасть» [Шевчук 2002: 23].

Уявна розмова з братом – не лише його сповідь, але й заповіт, у якому подано йому картину-наказ на подальше життя: «...жити згідно з натуральним призначенням – це і є життя в Бозі.

...бо все натуральне – від Бога, а що йде всупереч натуральному, – суперечне Богові... не дотримуючись натурального права, людина піде в розсіяння» [Шевчук 2002: 65]. Тут застосовано композиційний прийом подвійної транспозиції, коли слова Петра Михайловича, прочитані Тодосем, виражають головну думку самого автора.

Поширений у творі прийом самохарактеристики героїв, особливо тих, чії думки й настрої суголосні авторовим. У сповіді Петра Темницького передано не тільки самоусвідомлення, а й розуміння національного первня в людській суті: «Адже досі був як перекотиполе, що його гонить по світах і дорогах сліпий фатум; куди ж простував я разом зі своїми гарматами, що несли смерть людям, до яких не мав персональної ворожнечі? Ту ворожнечу мав, однак, хтось інший, для кого я став лялькою-петрушкою» [Шевчук 2002: 20].

Іноді такі характеристики творить письменник за допомогою доречних контамінацій: «Хто ненавидить, Любов убиває, Той, котрий любить, себе окриляє» [Шевчук 2002: 127]. Іноді належать самому авторові, як у випадку з Йоасафом, і мають вираз прямої філософської оповіді-тлумачення «Так сталося, що він, Йоасаф, ніби самовільно опустил себе в чорну посудину, ліг, як равлик у хатку і щільно затулив, заскїпив над головою твердою плівкою отвора до вийстя, через що світ бачився йому тільки в тому об'ємі, що його окреслювали стіни; і він вважав: поки є стіни, поти буде лад та сталість у його мушлі, а поза тим – ворожа, страшна, руйнівна стихія, якої треба стерегтися і яку треба проклинати» [Шевчук 2002: 130]. Як всіх героїв роману, В. Шевчук приводить його до прозріння, однак надто пізнього, коли повороту нема, бо дуже далеко зайшов священик у гріхові фанатизму. Але глибоко заховане людське – незнищенне: «І вперше за довгий час сухі й випиті Йоасафові очі наповнилися теплим вогнем та солодкою вологою, і він раптом подумав: як мало знає про Любов у цьому світі, адже Любов – це і є весняне повітря, що ввібрало в себе розсичені часточки неба, послані нам із високості не так для спитування, як для милосердя...» [Шевчук 2002: 130].

Прозріння приходить і до діда, Петра Григоровича, коли дїм, побудований з такою любов'ю й потугою зусиль, став

пусткою без даху, де гуляють вітри, по смерті дружини й «розсіянні» синів. Образ діда як будівничого родового гнізда Темницьких композиційно проходить крізь усю фабулу роману. Показана завершена викінченість і витончена культура його духовного життя, яка, однак, стала можливою завдяки тому, що всі предки так чи інакше долучилися до цього, багато передали у спадок. Насамперед заклав основи прадід Григорій Васильович, який, хоч і занедбав рід (навіть могила його невідома), але поклав його духовні підвалини. Автор наголошує, що будова держави вимагає посвяти/жертви окремих людей. Пам'ять про прадіда (тут у вигляді паперів, документів, листів) нащадки ховають за збереженим у родині портретом, і кожен із них наприкінці життя приходиться до потреби прощення, примирення, визнання немарності його подвигу.

Для характеристики персонажів автор часто достосовує прийом іронії, що виражається тонкою парафразою. Сестра Варвара недочуває і кульгає. Це результат стосунків з «північним зятем», що вкоротив життя її єдиній дочці. Ремінісценції з «Люборацькими» А. Свидницького, як використання автором літературної традиції, тут достатньо прозорі. Багата на такі прийоми характеристики сфера життя й діянь матінки Теодосія. Широкі побутові картини в композиції також є стильовим прийомом до художньої ілюстрації ідей твору. На їх тлі контрастно виправдано сприймаються картини реалій українського щоденного життя, передані в бароковій вітаїстичній традиції. Таким змальовано, наприклад, образ матері. Ось якою вона постає в спогляданні роботи маляра, який пише ікони: «Іконник же не зважав на нас анітрохи, спокійно і зосереджено творив своє діло, і ми просиділи з матінкою так години зо дві, а коли я поглянув на її обличчя, вразився: було воно блага, схвильоване, надихнуте, ніби це сама вона народжувала божество» [Шевчук 2002: 281]. Зовсім інша – в щоденному обов'язку берегині роду, коли творить ритм життя: «Всі безвідмовно улягали цьому ритму – ходили, бігали, нахилилися, розгиналися, щось підіймали, щось несли чи тягли, рубали, знімали, вішали, складали, різали, пекли, варили, хапали, тримали, в'язали, розв'язували, волочили, котили, наливали, мішали – від чого в повітрі стояв шум, гам, стукіт, шамрання,

шарудіння, сплески, рипи, тупоти, рев худоби, вереск свиней, іржання коней, ляскоти – і всю цю махину приводила в рух матінка» [Шевчук 2002: 285]. Тут теж багато позитивної іронії та гротеску. Але це не гротеск для розваги. Автор проникає в архетипи історично сформованого характеру, в саму сутність і специфіку національного мислення, менталітету. Письменник відмовляється від традиційної манери письма, використовує жанр історичної фантастики, проникаючи в надра психології українського етносу.

Багато негативних побутових натуралістичних сцен пов'язано з образом Івана Михайловича Темницького. Він ніби й не вчинив лихого проти отчого дому: звільнився від царської служби й береже родинні маєтки за життя і по смерті батька. Але перейняв бездуховність і прагматизм саме від північних господарів: став зажерливим деспотом, смішним у бажанні бути величним. Хочє одноосібно посісти добро родинних маєтків. Він вважає Росію великою і сильною «на цілий світ». Ненавидить вчинок Тодося, що кинув військову службу, адже прагнув перейняти і його частку спадщини з родинним склепом. Покликавши найменшого брата наче на гостину, Іван спускає на нього зграю собак. Сцена дика й гидка, як і портрет невідомого шляхтича-мізантропа, використаний автором у романі для увиразнення характеру Івана.

Паралельно з побутовими реаліями виступає інший композиційний план – езотеричний. Головного героя твору додому покликав таємничий голос, відіння-сон, відповідь на який знаходить він не випадково у Біблії, в одкровеннях Ісаї проріч, який залишили господарі. Так починається інший аспект художнього вирішення проблеми національної самоідентифікації – духовних відінь, одкровень і роздумів героя. Цей структурний пласт твору дуже насичений, надзвичайно багатий, естетично виразний і оригінальний, наповнений візіями, внутрішніми монологами, осяяннями-прозріннями, розгорнутими метафоричними образами, сентенціями.

Найголовнішу з сентенцій автор виражає надзвичайно оригінально, на злеті пристрасного звернення-заповіту: «Поки живуть роди із первнями нації нашої, поти не бути Україні в гробу» [Шевчук 2002: 176]. Автор розміщує ці слова під

старовинною іконою. На ній зображена Покрова Богоматері, до якої звернені погляди козаків, коло ніг яких лежать прапори й клейноди. Таке вираження своєрідної кульмінації твору – свідчення того, якою пристрасною перейняте розуміння письменником сутності модусу національного, як прагне він, щоб вона була почута сучасниками.

Найбільш характерною рисою ідіостилію Валерія Шевчука є особливий характер нарації – наскрізна інваріантно багатоманітна «присутність» автора в тексті: його думки, почуття, хвилювання, інтенції, життєвий та інтелектуальний і художній досвід – усе це рясно супроводжує дієгезис, впливає на жанр роману, надаючи йому своєрідного притчевого характеру.

Попри багатство ідіостилію, калейдоскопічність сюжету, В. Шевчук послідовно наділяє кожну думку належним фіналом і логічно доводить до нього усі лінії фабули. Вони наповнені великою кількістю колізій та елементів, у стилістиці яких митець зумів виразно передати колорит епохи.

Література: Літературознавчий словник-довідник 1997:/ За ред. Р. Т. Гром'як, Ю. І. Ковалів, В. І. Теремко. - К.: ВЦ «Академія», 1997.-752 с.; Мишанич 1986: Мишанич С. В. Усні народні оповідання: питання поетики [Текст] / С. В. Мишанич.- К.: Наукова думка, 1986.- 327 с.; Наливайко 2004: Наливайко Д. Українське бароко: типологія і специфіка [Текст] / Д. Наливайко.- К.: Акта, 2004. – С. 10-18.; Николаева 2004: Николаева Н. Г. «Семейная хроника» «Детские годы Багрова-внука» С. Т. Аксакова: формы письма и традиции жанра: дис... канд. филол. наук:10.01.01. / Н. Николаева .- Новосибирск, 2004.- 207 с.; Шевчук 1993: Шевчук В. Малі українські літописи, хроніки та діаріуми / В. Шевчук // Київська старовина. – 1993. – №6. – С. 17-20.; Шевчук 1991: Шевчук Валерій. Нерозгадані тасмниці «Історії Русів» // Історія Русів. – К.: Радянський письменник, 1991. – С. 5-28.; Шевчук 2002: Шевчук Валерій. Тіні зникомі. Сімейна хроніка[Текст] / В. Шевчук. – К.: Темпора, 2002. – 304 с.

Мединская О. Жанрово-композиционные инварианты романа-хроники Валерия Шевчука «Тени исчезающие».

В статье прослежены жанровые поиски писателя, проанализировано сюжетно-композиционную структуру романа-

хроніки Валерія Шевчука «Тени исчезающие». Выяснено, что новым в композиции произведения является междужанровое сочетание науки и беллетристики.

Ключевые слова: роман-хроника, жанр, сюжет, композиция, структура, нарратив, компаративные параллели, ретроспекция, ирония.

Рецензенти: Науменко Н.В., д-р філол. наук, проф. (Київ)

Пилипишин С.І., к.філол. наук, доц. (Бережани)

Любов Мельник, к. філол. наук (Дрогобич)

УДК 821.161.2.09 "186"

ББК 84.4УКР

Родина як вияв української ментальності у творах Федора Заревича

У статті автор розмірковує над поняттям «родина», яке знайшло відображення у багатьох творах («Родина», «Хто не любив», «Землячка», «Насилована доля», «Дві сестри», «Хлопська дитина») галицького письменника Федора Заревича.

Ключові слова: українська ментальність, українська родина, національна ідентичність, духовна єдність роду, світогляд, духовний світ, моральна поведінка.

Liubov Mel'nyk. FAMILY as an expression of the Ukrainian mentality in writings of Fedir Zarevych.

In this article the author reflects on the concept of «relatives», which is reflected in many works («Family», «Who did not love», «Zemlyachka», «Rape of fate», «Two Sisters», «Peasants child») of Galician writer Fedir Zarevych.

Key words: Ukrainian mentality, Ukrainian family, national identity, Spiritual unity of relatives, world view, spiritual world, moral behavior.

Багаторічне «табу» на вивчення національних феноменів у роки радянської влади підсилило науковий інтерес до цієї проблематики в останні десятиріччя, хоча тема цільності української сім'ї, родини завжди проходила червоною ниткою через творчість українських письменників. Тож не дивно, що *родина* є виявом української ментальності, а точніше, «носієм